

Płotczyk M., doktor, (główny autor)
Gregier A.,
Wiśniewska A.
(Polska)

PRZEMOC JAKO DESTRUKCJA I NARUSZENIE PRZESTRZENI LUDZKIEGO OSOBOWEGO ISTNIENIA – ASPEKTY FILOZOFICZNE, PSYCHOLOGICZNE I PRAWNE

Przemoc jest problemem, z którym muszą mierzyć się przedstawiciele różnych instytucji i środowisk. Dotyka ona wielu wymiarów życia społecznego. Jest to także problem filozoficzno-etyczny. Niejednokrotnie bowiem problematyką przemocy zajmowali się myśliciele występujący z postulatami promowania praw człowieka. Niektórzy z nich, jak np. John Lock, opracowali nawet teorie, które przekuto później w akty prawne. /Stradowski M., Przemoc jako przejaw słabości, *Fides et Ratio* 3 (15) 2013, s. 183/. Jednakże żadne rozwiązania formalno-prawne nie są w stanie wyeliminować tego negatywnego zjawiska z życia społecznego, lecz jedynie zniwelować jego skutki. Przemoc zawsze pozostanie wyzwaniem dla prawodawców, tym bardziej że, jak pokazują badania, przemoc staje się coraz groźniejszą chorobą społeczeństw – chorobą, która stała się zaraźliwa, niczym dżuma. /Romejko A., Teoria mimetyczno-ofiarnicza – wprowadzenie do antropologii Rene Girarda, *Studia Gdańskie XV-XVI* (2002-2003), s. 58/. Problematyka przemocy wymaga tym samym wszechstronnej analizy pozwalającej na uwzględnienie jej wszystkich wymiarów. W prezentowanym artykule problematyka ta jest poruszana w aspekcie destrukcyjnego wpływu przemocy na ludzkie istnienie przejawiającego się w naruszaniu indywidualnej, autonomicznej przestrzeni człowieka. Ukazanie wspomnianego destrukcyjnego wpływu przemocy na ludzkie osobowe istnienie stanowi zasadniczy cel artykułu. Cel ten zostanie osiągnięty z uwzględnieniem określonych aspektów psychospołecznych, socjo-kulturowych, jak również prawnych. Punktem wyjścia rozważań podjętych w artykule jest przedstawienie najogólniejszych cech charakterystycznych zjawiska przemocy. W wersji encyklopedyczno-słownikowej wyróżnia się cztery sposoby rozumienia słowa „przemoc”: 1) przemoc rozumiana jako siła fizyczna przewyższająca czyjąś siłę, 2) przemoc rozumiana jako bezprawnie narzucona komuś władza lub panowanie, 3) przemoc rozumiana jako bezprawnie dokonany czyn z użyciem siły, 4) przemoc będąca synonimem słowa gwałt - w sensie seksualnym, jak również poza tą sferą. /Kotkowski J., *Interdyscyplinarność i złożoność pojęć agresja i przemoc*, *Forum Teologiczne* XVI, 2015, s. 94/. Zgodnie z powyższym przemoc to przede wszystkim przejaw nadużywania siły fizycznej. Niejednokrotnie prowadzi ona do zabójstwa, stąd sprawcy przemocy często są skazywani na najwyższą z możliwych kar pozbawienia wolności. Przemoc nie jest jednak tylko bezprawnym użyciem agresji fizycznej, lecz również określonym rodzajem stanów psychicznych, takich jak m.in. nienawiść. /Wiszowaty E., *Agresja i przemoc jako problem duszpasterski*, *Studia Warmińskie* XLIII (2006), s. 204; Konisiewicz K., *Filozofia*

pokoju M.L. Kinga, w: *Pacyfizm czy zagłada*, pr. zb. pod red. M. Szyszkowskiej, Warszawa 1996, s. 59/. To także pewne działania werbalne prowadzące do poniżenia i upokorzenia. Dlatego „przemoc należy rozumieć jako każde świadomie urzeczywistniane zachowanie fizyczne lub werbalne, które narusza zdrową psychiczną lub fizyczną integrację innej osoby, aż do pozbawienia jej życia włącznie” /Wiszowaty E., dz. cyt., s.204; Gładowa A., *Psychologia przemocy. O potrzebie sformułowania psychologicznej teorii przemocy*, w: *Agresja i przemoc w świetle nauk przyrodniczych i humanistycznych*, pr. zb. pod red. M. Machinka, Olsztyn 2002, s. 75/. Z powyższych analiz można wyciągnąć wniosek, iż przemoc jest również zjawiskiem negatywnym z punktu widzenia psychospołecznego ze względu na to, że powoduje wewnętrzne rozbicie człowieka (ofiary przemocy). Wspomnianemu rozbiciu towarzyszy poczucie bezradności, bezsilności i niemocy. W pewnym stopniu podważona więc zostaje sensowność jego aktywności, za pośrednictwem której wyznacza on sobie konkretne cele, a następnie dąży do ich realizacji. Z powyższego względu przemoc poniekąd utrudnia spełnienie ofiary przemocy jako aktywnej osoby, okradając ją z tej przestrzeni, na której możliwe jest kreowanie rzeczywistości i najbliższego otoczenia społecznego zgodnie z jej wolą - tak jak ona chce, a więc zgodnie z tym, co podpowiada jej właściwe Ja, wyróżniający ją charakter oraz temperament. Ta zdolność kreowania rzeczywistości to właśnie zasadniczy przejaw wolności, będącej kwintesencją indywidualnego, ludzkiego osobowego istnienia. Jednocześnie, sprawca przemocy, podejmując próbę sprowadzenia swojej ofiary do niższego niż ludzki poziomu istnienia, sam do takiego poziomu się zniża, gdyż akt przemocy jest czymś w rodzaju zezwierzęcenia, a przynajmniej prymitywizmu. Rene Girard twierdzi, zgodnie z duchem myśli twórcy psychoanalizy - Zygmunta Freuda, że akty przemocy wynikają z obecności, już w hipotetycznej istocie przedludzkiej, pewnego kwantum przemocy, tzn. skłonności do agresji odziedziczonej po zwierzęcych przodkach, stanowiącej rodzaj instynktu./Kociuba M., *Przemoc według Rene Girarda. Struktura teorii i konteksty recepcji*, *Ethos* 27 (2014), nr 2 (106), s. 256/. Jak wynika z powyższych badań, jest to instynkt, znajdujący się jeszcze, czy może już, poza granicami życia w „cywilizowanym świecie”. Jednakże to właśnie ten „cywilizowany świat” stanowi scenę, na której na co dzień rozgrywają się akty przemocy. Problem przemocy jest i powinien więc być rozpatrywany przez psychologię, ale i inne dziedziny wiedzy.

Lista używanych źródeł

1. Gładowa A., *Psychologia przemocy. O potrzebie sformułowania psychologicznej teorii przemocy*, w: *Agresja i przemoc w świetle nauk przyrodniczych i humanistycznych*, pr. zb. pod red. M. Machinka, Olsztyn 2002.
2. Kociuba M., *Przemoc według Rene Girarda. Struktura teorii i konteksty recepcji*, *Ethos* 27 (2014), nr 2 (106).
3. Konisiewicz K., *Filozofia pokoju M.L. Kinga*, w: *Pacyfizm czy zagłada*, pr. zb. pod red. M. Szyszkowskiej, Warszawa 1996.
4. Kotkowski J., *Interdyscyplinarność i złożoność pojęć agresja i przemoc*, *Forum Teologiczne* XVI, 2015.
5. Romejko A., *Teoria mimetyczno-ofiarnicza – wprowadzenie do antropologii Rene Girarda*, *Studia Gdańskie* XV-XVI (2002-2003).
6. Wiszowaty E., *Agresja i przemoc jako problem duszpasterski*, *Studia Warmińskie* XLIII (2006).